

RĪGAS 1. PILSĒTAS (VĀCU) TEĀTRA NOTIS UN DRAMATISKIE SACERĒJUMI LNB KRĀJUMĀ

Eridana Žība

Raksta uzmanības centrā ir Latvijas Nacionālās bibliotēkas pārziņā nonākušais vēsturiskā Rīgas Pilsētas (vācu) teātra nošu un citu rakstveida materiālu krājums (LNB katalogā apzīmēts ar abreviatūru NRT). Raksts atspoguļo bibliogrāfisku skatījumu uz LNB sienās veikto darbu ar šī krājuma apzināšanu un sākotnējo izpēti, primāri izskatot tieši nošu un dramatisko sacerējumu sadaļu. Jauniegvuma apstrādes procesā tika veikta vispārīga krājuma satura izpēte, veidoti bibliogrāfiskie apraksti, atšifrēti vairāki autogrāfi, zīmogi un ieraksti, kā rezultātā tika iegūtas vēsturiskas liecības par nošu un/vai dramatiskā materiāla saikni ar teātra repertuāru, aktieru un mūziķu dalību uzvedumos, kā arī veidu, kā konkrēti darbi tolaik tikuši iestudēti. Raksts piedāvā sistematizējošu ieskatu jaunajā, unikālajā LNB rīcībā nonākušajā kolekcijā.

Atslēgvārdi: Rīgas Pilsētas teātris, nošu rokraksti un izdevumi, lugas, libreti, zīmogi, autogrāfi

Keywords: *Rigaer Stadttheater*, hand-written scores and editions, plays, librettos, stamps, autographs

Ievads

Rīgas 1. pilsētas vācu teātra (turpmāk – Rīgas Pilsētas teātris) nošu, libretu un citu ar muzikālo teātri saistītu materiālu kolekcija Latvijas Nacionālās bibliotēkas krājumā nonāca 2012. gadā, kad tā bija nomainījusi jau vairākas mājvietas. Kolekcijas pamatu veido teātra darbības laikā (1782–1919) izveidotā bibliotēka. Pēdējos aptuveni piecdesmit savas darbības gadus teātris atradās Rīgā, Teātra bulvārī¹ (tagadējās Latvijas Nacionālās operas un baleta telpās), tādēļ tas, ka kolekcija uzieta operas ēkā, tās remonta laikā 1991. gadā, ir tikai likumsakarīgs fakts. Tālāk senā bibliotēka mēroja ceļu uz Latvijas Valsts arhīvu, bet pēc tam nokļuva Latvijas Nacionālās bibliotēkas krājumā².

2019. gadā Latvijas Nacionālā bibliotēka uzsāka kolekcijas sakārtošanu un katalogizāciju. Kopumā apstrādes procesā tika iesaistītas vairākas LNB struktūrvienības – Krājuma saglabāšanas centrs, Digitālā mantojuma centra digitalizācijas sektors, Alfrēda Kalniņa Mūzikas lasītava, Alekseja Apīņa Reto grāmatu un rokrakstu lasītava, Sikiespieddarbu lasītava un Bibliogrāfijas institūts. Padziļinātai kolekcijas

1 Tagad Aspazijas bulvāris 3.

2 Saskaņā ar Latvijas Valsts arhīva ziņojumu par Rīgas Pilsētas teātra materiālu apsekošanu (balstoties uz 1998. gada 25. maija aktu) daļa no šiem materiāliem tika atstāta un apstrādāta Latvijas Valsts arhīvā, izveidojot patstāvīgu fondu “*Baleta soliste Melānija Lence*” (fonds Nr. 2117).

satura izpētei tika pieaicināta Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas profesore, mūzikas zinātniece Lolita Fūrmane.

Lai uzlabotu materiālu fizisko un mikrobioloģisko stāvokli, sākotnēji tika veikta to dezinfekcija un manuāla atputeķļošana. Kataloģizācijas veiksmīgākai un produktīvākai norisei krājumā esošās vienības tika klasificētas – tika apzināti un sakārtoti kolekcijas nošu materiāla komplekti, saliktas vienkopus attiecīgā skaņdarba partitūras, orķestra balsis, libretu izdevumi, suflieru un aktieru teksta burtnīcas. Tam sekoja eksemplāru detalizēta aprakstīšana, ietverot ziņas par autoru, nosaukumu, notīm – partitūras tipu, instrumentālo un vokālo balsu sastāvu, tipogrāfisko plātņu numuriem, papīra īpatnībām un ūdenszīmēm, kā arī ar roku veiktām piezīmēm un autogrāfiem. Precīzākam aprakstam tika konkretizētas eksemplārā trūkstošās norādes par skaņdarba izdošanas vietu un gadu, vai (nepilnīga eksemplāra gadījumā) pat tā autoru un nosaukumu. Bibliogrāfiskie ieraksti tika bagātināti ar orķestra skaņdarbu partitūru pirmo nošu lappušu digitāliem attēliem.

Visas iepriekšminētās ziņas tika ievadītas un pašlaik atrodamas LNB elektroniskajā katalogā, veidojot atsevišķu ierakstu kopumu “Rīgas Pilsētas teātra kolekcija” un nodrošinot neierobežotu informācijas piekļuvi plašam interesentu lokam.

Tā kā Rīgas Pilsētas teātrī darbojās gan drāmas, gan operas, gan baleta trupa, attiecīgi šajā krājumā sastopami kā nošu, tā lugu eksemplāri, kā arī nedaudz citas vienības – recenzijas, sarakstes, deju horeogrāfiskie zīmējumi, vizītkartes, vairākas piezīmju grāmatiņas, akts par biļešu pārbaudi, dažādi rokrakstu fragmenti un citi dokumenti.

Kopumā kolekcija ietver ap 2000 vienību – ap 380 skaņdarbu nošizdevumu vai manuskriptu, 1600 grāmatu (tostarp arī vairāki viena izdevuma eksemplāri) un neliels skaits citu avotu. Krājumā sastopami gan seniespiedumi un pirmizdevumi, gan manuskripti.

Teātra nošu krājums

Aptuveni puse nošu materiāla (ap 200 nosaukumu) skar muzikālā teātra iestudējumus. Šeit atrodamas operu, dziesmuspēļu un vodeviļu partitūras, orķestra instrumentu partijas jeb orķestra balsis, kā arī klavierizvilkumi. Otra nozīmīgākā nošu materiāla daļa ir garīga satura vokālie un vokāli simfoniskie skaņdarbi (ap 140 nosaukumu), ievērojami mazāk sastopami simfoniskās mūzikas darbi (ap 20 nosaukumu). Pavisam niecīgs ir instrumentālās kameramūzikas skaņdarbu un baletu partitūru klāsts. Nošu materiāli ir gan iespiestā veidā, gan rokrakstā.

No līdzšinējiem pētījumiem par Rīgas Pilsētas teātri ir zināms, ka tā repertuāru veidoja ievērojami un citos Eiropas operamos bieži iestudēti darbi. To vidū bija itāļu un vācu/austriešu komponistu Kristofa Villibalda Gluka (*Christoph Willibald Gluck*, 1714–1787), Volfganga Amadeja Mocarta (*Wolfgang Amadeus Mozart*, 1756–1791),

Džoakīno Rosīni (*Gioachino Rossini*, 1792–1868), Gaetāno Doniceti (*Gaetano Donizetti*, 1797–1848) un Kārļa Marijas fon Vēbera (*Carl Maria von Weber*, 1786–1826) operas. Arī Rīgas Pilsētas teātrī iestudēto franču kultūrai piederīgo autoru darbu apjoms ir iespaidīgs – teātra repertuārā tika uzņemti Pjēra Aleksandra Monsiņi (*Pierre-Alexandre Monsigny*, 1729–1817), Fransuā Andrē Danikana Filidora (*François-André Danican Philidor*, 1726–1795), Nikolā Daleiraka (*Nicolas Dalayrac*, 1753–1809), Daniela Fransuā Espri Obēra (*Daniel-François-Esprit Auber*, 1782–1871), Luidži Kerubīni (*Luigi Cherubini*, 1760–1842), Džakomo Meierbēra (*Giacomo Meyerbeer*, 1791–1864) un Andrē Ernesta Modesta Gretrī (*André-Ernest-Modeste Grétry*, 1741–1813) skaņdarbi (Breģe 1997: 111–114; Lindenberga 1997: 48–50). Taču iepriekšminēto komponistu operu partitūras un klavierizvilkumi aizņem nelielu kolekcijas daļu, bieži sastopami vien darbu fragmenti (atsevišķas ārijas vai ansamblī).

Turpretim nozīmīgu vietu kolekcijā ieņem dziesmuspēles un poses (farsa tipa lugas ar mūziku), kas tolaik vācu publikas aprindās bija ļoti iecienītas un tika bieži iestudētas. Jauniegtajā krājumā ir ap piecdesmit šādu skaņdarbu nošu vienību, piemēram, Karla Ditera fon Dittersdorfa (*Karl Ditters von Dittersdorf*, 1739–1799) *Mīlestība trakonamā* (*Die Liebe im Narrenhause*) un *Piemuļķotais līgavainis* (*Der gefoppte Bräutigam*), Johana Baptista Klerra (*Johann Baptist Klerr*, 1830–1875) *Mazais Josi* (*Der kleine Josi*), Eduarda Simona (*Eduard Simon*) *Trīnītes* (*Die weiblichen Drillinge*). Par iepriekšminēto darbu eksemplāru izmantošanu iestudējumā veidošanā liecina dažādi vēsturiski ieraksti un autogrāfi. Piemēram, Klerra dziesmuspēles *Mazais Josi* libreta grāmatas titullapā redzamas vairākas vēsturiskas liecības: divi zīmogi – “*Theater-Apparats-Actionnaire in Riga*” (“Rīgas Teātra akcionāru apvienība”) un “*Theater-Agentur E. Mellin Wien*” (“E. Mellīna teātra aģentūra, Vīne”), ieraksts “*Souff[leur] Buch A. Lukan*” (“A. Lūkana sufliera grāmata”)³ un iespējamā cenzora ieraksts “*Genehmigt im Auftrage* (tālāk neatšifrēts autogrāfs – E. Ž.), 25. October 1864” (“Apstiprināts, /autogrāfs/ 25. oktobris, 1864”) (1. attēls). Lapojot tālāk dziesmuspēles *Mazais Josi* materiālu kopumu, orķestra balsis un solistu lomu burtnīcās atrodami ar zīmuli izdarīti ieraksti, kas, visticamāk, veikti darba procesā, iestudējot izrādi.

Īpaša sadaļa iegūtajā nošu kolekcijā ir mūzika teātra izrādēm. Piemēram, kādreizējā Meiningenes galma kapelas klarnetista, vēlāk galma mūzikas direktora⁴ Vilhelma Reifa (*Wilhelm Reif*, 1832–1890) kompozīcijas. Savā krājumā *Mūzika divdesmit skatuves darbiem* (*Zwanzig Bühnenmusiken*) viņš iekļāvis mūziku dažādiem uzvedumiem, to skaitā Frīdriha Šillera (*Friedrich Schiller*, 1759–1805) lugām *Orleānas jaunava* (*Die Jungfrau von Orleans*), *Vilhelms Tells* (*Wilhelm Tell*), *Mesīnas līgava* (*Die Braut von Messina*) un triloģijai *Vallenšteins* (*Wallenstein-Trilogie*), Viljama Šekspīra (*William Shakespeare*, 1564–1616) lugām *Jūlijs Cēzars* (*The Tragedy of Julius Caesar*; vāc. *Julius Caesar*) un *Venēcijas tirgotājs* (*The Merchant of Venice*; vāc. *Der Kaufmann von Venedig*). Uz Reifa mūzikas krājuma eksemplāra ir lasāma norāde (datēta Meiningenē 1895. gada novembrī) par to, ka

3 Augusts Lūkans (*August Lukan*) no 1861. līdz 1882. gadam bija suflieris Rīgas Pilsētas teātrī (Rudolph 1890: 148). Viņa autogrāfs sastopams vairāk nekā simt kolekcijas lagu eksemplāros.

4 Par viņu tuvāk skat. Goltz, 2009: 76–77.

konkrēto skaņdarbu atskaņojuma tiesības ir iegādājamas, tikai nopērkot partitūru no komponista mantiniekiem, un jebkura slepena partitūras vai atsevišķu tās daļu izplatīšana ir stingri aizliegta.

Iepriekšminētajā kolekcijas sadaļā atrodama arī vācu komponista Ludviga Mendelszona (*Ludwig Mendelssohn*)⁵ skatuves mūzika Gerharta Hauptmaņa (*Gerhart Hauptmann*, 1862–1946) drāmai *Elga* (*Elga*), Maksa Maršalka (*Max Marschalk*, 1863–1940) skatuves mūzika tā paša rakstnieka pasaku lugai *Un Pippa tanzt* (*Und Pippa tanzt*), austriešu komponista Karla Lafites (*Carl Lafite*, 1872–1944) dziesmas Oto Jūliusa Bīrbauma (*Otto Julius Bierbaum*, 1865–1910) lugai *Stella un Antonija* (*Stella und Antonie*), Jūliusa Rīca (*Julius Rietz*, 1812–1877) mūzika Karla fon Holteja (*Karl von Holtei*, 1798–1880) – kādreizējā Rīgas Pilsētas teātra direktora⁶ – parodiskajai joku lugai *Lauru koks un ubaga spieķis* (*Lorbeerbaum und Bettelstab*), kā arī citi sacerējumi.

Rokrakstu vienībā *Skatuves mūzikas partitūra Nr. 2* (*Partitur für Bühnenmusik Nr. 2*) iekļauta Rīgas Pilsētas teātra kapelmeistaru Georges Ota (*George Ott*, 1803 vai 1808–1860)⁷, Maksa Kneflera (*Max Knöfler*, 1861–1900)⁸ un Oto Lozes (*Otto Lohse*, 1858 vai 1859–1925)⁹ sacerētā mūzika lūgām. Jāteic, ka ieraksti notīs ir visai nepilnīgi. Lugu autori bieži nav minēti, tomēr vairākas norādes vedina meklēt literāros avotus sava laika dramaturģijā. Iepriekšminēto krājumu ievada Georges Ota Sēru maršs (*Trauermarsch*), kam nav norādīta piederība kādai konkrētai izrādei, tam seko Oto Lozes mūzika Frīdriha Hebela (*Friedrich Hebbel*, 1813–1863) antīkās mitoloģijas sižetos balstītajam sacerējumam *Gigs un viņa gredzens* (*Gyges und sein Ring*). Vairākus dramatiskos uzvedumus Rīgas teātrī ar savu mūziku ir nodrošinājis Makss Kneflers. Šādu piemēru vidū ir konkrētajā rokraksta krājumā iekļautā mūzika vācu rakstnieku Paula Heizes (*Paul Heyse*, 1830–1914) lugai *Hanss Lange* (*Hans Lange*) un Ernsta fon Vildenbruha (*Ernst von Wildenbruch*, 1845–1909) vēsturiskajai traģēdijai *Harolds* (*Harold*) par bruņinieku laika Angliju, austriešu dramaturga Franča Grillparcera (*Franz Grillparzer*, 1791–1872) triloģijas *Zelta aunāda* (*Das goldene Vließ*) trešajai daļai *Mēdeja* (*Medea*) un visbeidzot – Viljama Šekspīra lugai *Hamlets* (*Hamlet*). Pārsvārā tie ir nelieli muzikāli iestarpinājumi, lai pasvītrotu uz skatuves notiekošo darbību un emocionālo noskaņu. Šeit sastopami uzvaras un sēru marši, kaujas mūzika, notīs izrakstītas fanfaras un bungu rīboņa.

Interesi izraisa 17 krājumi ar orķestra instrumentu partiju apkopojumu. Lielākoties šie krājumi ir bez nosaukuma, un uz to apvāka uzrakstīts vien vēsturiskais krājuma

5 Iespējams, domāts komponists, pianists un dzejnieks Ludvigs Mendelszons (1858–1921). Dzīves laikā sarakstījis ap 300 kompozīciju. Radnieciskas saites ar Fēliksu Mendelszonu Bartoldi nepastāv (Frühaufl 2013: 14).

6 Karls fon Holtejs – komponists, dzejnieks, dziedātājs; no 1837. līdz 1839. gadam vadīja Rīgas Pilsētas teātri. Viņa darbības laikā Rīgā par kapelmeistaru tika angažēts tolaik jaunais Rihards Vāgners (Rudolph 1890: 103–105; Koch 2015: 98).

7 George Ots bija kapelmeistars Rīgas Pilsētas teātrī no 1853. līdz 1860. gadam (Rudolph 1890: 175, 176; Koch 2015: 174).

8 Makss Kneflers – Rīgas Pilsētas teātra kapelmeistars un kora diriģents no 1887. līdz 1900. gadam (Rudolph 1890: 119; Koch 2015: 118).

9 Oto Loze savas darbības sākumā bija Rīgas Pilsētas teātra 2. kapelmeistars (1882–1884), vēlāk – teātra 1. kapelmeistars (1889–1893) (Rudolph 1890: 145, 146; Koch 2015: 142).

numurs¹⁰. LNB katalogizētāji, atbilstoši saturam, tos apzīmējuši kā *Orķestra instrumentu balsis – dažādu autoru skaņdarbu izlases, fragmenti*. Trim krājumiem (Nr. 4, Nr. 10 un Nr. 11) uz apvāka ir nosaukums *Starpbrīžu mūzika (Zwischenaktsmusik)*, kas, atbilstoši nosaukumam, visdrīzāk bijusi iecerēta atskaņošanai starp izrādes cēlieniem. Šeit dominē dažādu Rietumeiropas autoru skaņdarbi vai skaņdarbu fragmenti un to pārlikumi orķestrim, veidojot savdabīgu, raibu mūzikas mozaīku. Tikpat liela daudzveidība vērojama arī krājumu fiziskajā veidolā – viena iesējuma ietvaros redzami gan skaņdarbu rokraksti, kas veikti ar dažādu personu roku, gan vairāku, pārsvarā vācu izdevniecību, nošu publicējumi.

Vērtējot mūzikas žanrisko daudzveidību, jāsecina, ka aprakstītajos krājumos dominē deju mūzika – valši, polkas, kadriļas, marši, bet pāris krājumos sastopamas arī Vīnes klasiķu simfonijas vai to atsevišķas daļas, kā arī dažādu komponistu uvertīras.

Diemžēl krātuvē lielākoties nonākuši skaņdarbu nepilni komplekti – pieejamas tikai atsevišķas orķestra instrumentu balsis bez partitūras. Dažkārt nav minēti nedz komponistu vārdi, nedz skaņdarbu nosaukumi. Piemēram, Džoakīno Rosīni operas *Žagata zagle (La gazza ladra; vāc. Die diebische Elster)* partitūras noraksta eksemplārs sākas ar 12. lappusi, līdz ar to prasa no bibliogrāfa reālas mūzikas materiāla zināšanas. Virkne piemēru ļauj tikai minēt, kas ir autori un kādos uzvedumos vai koncertos mūzika tikusi spēlēta. Retos gadījumos pavisam niecīga muzikālā piemēra detaļa tomēr ļauj atskārst vai sameklēt atbilstošo avotu un konkretizēt fragmentu.

Kolekcijā atrodami arī vēl citi sacerējumi simfoniskajam orķestrim. Pie tādiem pieder Ernsta Mīriha (*Ernst Mürich*) kadriļa *Pavasara atmoda (Frühlingserwachen)*, Jozefa Štrēbingera (*Josef Strebingner*)¹¹ valsis *Vecie vecpuiši (Die alten Junggesellen)*, dāņu komponista Hansa Kristiana Lumbī (*Hans Christian Lumbye*)¹² *Šampanieša galops (Champagner-Galopp)*, Arnošta Vančuras (*Arnošt Vančura*, arī Ernests Vanžura (*Ernest Vanžura*))¹³ *Trīs nacionālās simfonijas lielam orķestrim par krievu, ukraiņu un poļu dziesmu tēmām (Trois symphonies nationales à grand Orchestre arrangées de plusieurs Chansons Russes, Ukrainiennes et Polonaises)* un citi darbi.

Rīgas Pilsētas teātrī bija iedibinājusies visai izplatīta tradīcija, ka arī kapelmeistariem ir jāpierāda komponista prasmes, koncertos diriģējot savas kompozīcijas (Breģe 1997: 97; Lindenberga 1997: 52). Iespējams, ka tieši tādēļ simfonisko darbu klāstā sastopami Rīgas Pilsētas teātra kapelmeistaru skaņdarbi – Emanuela Faltisa (*Emanuel*

10 Sastopami krājumi ar numerāciju Nr. 1, Nr. 2 (divi dažāda satura krājumi apzīmēti ar Nr. 2), Nr. II, Nr. 4, Nr. 5 (divi dažāda satura krājumi apzīmēti ar Nr. 5), Nr. 6, Nr. 7, Nr. 8, Nr. 9, Nr. 10, Nr. 11, Nr. 12, Nr. 14. Diviem krājumiem trūkst numerācijas.

11 Jozefs Štrēbingers (1819–1885) – austriešu komponists, vairāku militāro orķestru kapelmeistars (Rausch 2006: 2333–2334).

12 Hanss Kristians Lumbī (1810–1874) – dāņu komponists, īpaši pievērsies valšu, polku, galopu un maršu komponēšanai, bijis trompetists un kapelmeistars.

13 Arnošts Vančura (ap 1750–1802) – čehu cilmes krievu komponists, pirmā periodiskā mūzikas žurnāla Krievijā *“Journal de musique dédié aux dames”* izdevējs, strādājis vadošos amatos vairākās Maskavas mūzikas iestādēs.

Faltis, 1847–1900)¹⁴ *Uvertīra*, Karla Onezorga (*Carl Ohnesorg*, 1867–1919)¹⁵ *Zvārgulīšu balets* (*Schellenballet*), jau pieminētā Maksa Kneflera *Jubilejas uvertīra “Mans Leopolds!”* (*Jubilāums Ouverture “Mein Leopold!”*), kā arī skaņdarbs *Dzirkstošais vīns* (*Excelsior mousseux*). Pēdējā skaņdarba eksemplārs ir bagāts ar dažādām piezīmēm un laika liecībām: no partitūras un orķestra balsu titullapas redzams, ka sākotnējais nosaukums *Svētku balles burvība* (*Fest-Ball-Zauber*) ticis nosvītrots un nomainīts pret esošo, bet zemāk lasāma piezīme par spēles skāruma veidu piederību: “*Die Striche gelten für das Excelsior Ballet*” (“Skāruma norādes domātas *Excelsior* baletam”) (2. attēls). Otrās vijoles partijā atzīmēts atskaņošanas gads un vieta – “*Riga, d[en] 10. octob[er] 92*”, savukārt citās orķestra instrumentu balsīs datējumi tikuši papildināti ar informāciju par precīzu norises vietu, kā arī atskaņotāja autogrāfu, piemēram, 1. obojas nošu materiālā atrodams ieraksts “*Otto Seidler[,] Riga Stadttheater[,] d[en] 8./2.91*”¹⁶, bet 1. klarnetes partijas norakstā – “*Stadttheater Riga[,] C. Ploß[,] 8ten 2/91. 92. 93*”¹⁷. Kompozīcijas partitūrā pamanāmas bagātīgas piezīmes attiecībā uz skaņdarba interpretāciju – skāruma veidi, cezūras, dinamikas zīmes un citas muzikālā izpildījuma norādes.

Ievērojamu vietu Rīgas Pilsētas teātra kolekcijā ieņem garīgās mūzikas nošizdevumi un rokraksti. Arī šeit pamatu veido pazīstamāko baroka, klasiskā un romantiskā laikmeta komponistu – Johana Sebastiāna Baha (*Johann Sebastian Bach*, 1685–1750), Johana Nepomuka Hummela (*Johann Nepomuk Hummel*, 1778–1837), Volfganga Amadeja Mocarta, Jozefa Haidna (*Joseph Haydn*, 1732–1809), Ludviga van Bēthovena (*Ludwig van Beethoven*, 1770–1827), Fēliksa Mendelszona Bartoldi (*Felix Mendelssohn Bartholdy*, 1809–1847) izvērstas formas darbi – mesas, kantātes un oratorijas. Sadaļā pamanāmi arī nelieli dziedājumi ar garīgiem tekstiem, piemēram, korāļi, motetes un himnas, kopumā ap pusotra simta darbu. Šeit sastopami arī mūsdienās mazāk iestudēti komponistu skaņdarbi, kā, piemēram, Frīdriha Ernsta Feskas (*Friedrich Ernst Fesca*, 1789–1826) *Devītais psalms* (*Der neunte Psalm*) un *Mūsu Tēvs debesīs* (*Vater Unser*), Georga Jozefa Foglera (*Georg Joseph Vogler*, 1749–1814) *Pastorālā* (*Ganu*) mesa (*Missa pastoritia*) Nr. 2, Salomona Jadaszona (*Salomon Jadassohn*, 1831–1902) *Mierinājuma dziesma* (*Trostlied*), Emanuela Faltisa *Te Deum*. Īpašu uzmanību LNB krājumā pelna daži jauniegūtie pirmizdevumi, piemēram, Johana Frīdriha Reiharta (*Johann Friedrich Reichardt*, 1752–1814) himna *Miltona Rītadziesma* (*Miltons Morgengesang*, ar 17. gadsimta angļu dzejnieka Džona Miltona tekstu no poēmas *Zaudētā paradīze* vācu dzejnieka Zāmuēla Gotlība Birdes (*Samuel Gottlieb Bürde*) tulkojumā) četrām solobalsīm un jauktajam korim ar orķestri (Cassel: Beym Autor, [1808]), kā arī Jozefa Haidna oratorijas *Radīšana* (*Die Schöpfung*) klavierizvilkums (Berlin: Chéz J. J. Hummel, [ap 1800–1801]) un paša autora izdota partitūra (Vienna, 1800) (3. attēls).

14 Emanuel Faltiss no 1870. līdz 1871. gadam bija 2. kapelmeistars un kora direktors Rīgas Pilsētas teātrī (Rudolph 1890: 57, 58; Koch 2015: 54).

15 Karls Onezorgs no 1900. līdz 1910. gadam bija 1. kapelmeistars Rīgas Pilsētas teātrī, Bruno Valtera pēctecis kapelmeistara amatā (Koch 2015: 173).

16 Oto Zeidlers – Rīgas Pilsētas teātra obojists (1886–?) (Rudolph 1890: 226; Koch 2015: 225).

17 Kurts Ploss – mūzikas pedagogs un Rīgas Pilsētas teātra klarnetists (1887–1914) (Rudolph 1890: 183; Koch 2015: 185).

Ir zināms, ka izvērsta formas garīgās mūzikas skaņdarbi ilgākā laikā posmā Rīgā tika atskaņoti Lielās Piektdienas koncertos. Par šo faktu vēsta ne tikai vēsturiskā Rīgas prese un saglabājušās koncertu afišas, bet arī ieraksti notīs, piemēram, liecība par Baha kantātes *Kā mans Dievs vēlas, tā lai notiek* (*Was mein Gott will, das g'scheh allzeit*) atskaņojumu 1893. gadā Doma baznīcā. Uz orķestra balsu notīm lasāms paskaidrojums par iestudējumu: "*Erweiterte Instrumentation und ausgesetzte Orgelstimmen v. W. Bergner*¹⁸. (*Charfreitag 1893.*) *Dom-Kirche*" ("V. Bergnera paplašināta instrumentācija un izrakstīta ērģeļu partija. (Lielā Piektdiena 1893.), Doma baznīcā"). Savukārt šīs kantātes flautas partijas norakstā lasāms konkrēts datums – 1893. gada 26. marts, ko parakstījis mūziķis Laubenders (*Laubender*)¹⁹. Līdzīga liecība atrasta saistībā ar V. A. Mocarta Lielās mesas (*Grosse Messe in c-Moll*) iestudējumu Lielās Piektdienas koncertā Rīgā 1903. gadā, ko savā partijā atzīmējis mežradznieks Frīdrihs Štrībe (*Striebe*)²⁰, ierakstīdams: "*Charfreitag, 1903. 4. April zum ersten Mal. Striebe*" ("Lielā Piektdiena, 1903. gada 4. aprīlī pirmo reizi. Štrībe") (4. attēls).

Ja runājam par instrumentālo kameramūziku, šeit atrodams vien pāris kompozīcijas un atsevišķas instrumentu partijas. Taču uzmanības vērts ir solodziesmu un duetu krājums, kur apkopoti ap 50 skaņdarbu. Tajā sastopams daudzkrāsains komponistu spektrs, kas mūsu dienās liecina par sava laika publikas iecienītiem skaņražiem un viņu darbiem. Krājumā apkopoti Frīdriha Vita (*Friedrich Witt, 1770–1836*), Frīdriha Vilhelma Grunda (*Friedrich Wilhelm Grund, 1791–1874*), Karla Lēves (*Carl Löwe, 1796–1869*), Franča Šūberta (*Franz Schubert, 1797–1828*), Fēliksa Mendelszona Bartoldi, Ferdinanda Hillera (*Ferdinand Hiller, 1811–1885*), Roberta Franca (*Robert Franz, 1815–1892*), Nīlsa Gādes (*Niels Gade, 1817–1890*), Riharda Viersta (*Richard Wüerst, 1824–1881*), Heinriha Zārera fon Zāra (*Heinrich Sahrer von Sahr, 1829–1898*), Gustava Jansena (*Gustav Jansen, 1831–1910*) un citu komponistu vokālie sacerējumi. Daži komponisti, kā, piemēram, Jansens un Zārers fon Zārs bija dziesmu autori no Brāmsa draugu loka.

Dramatisko sacerējumu krājums

Teātra dramatiskās trupas repertuāra pamatu veidoja pasaulē atzītu rakstnieku kā Viljama Šekspīra, Gotholda Efraima Lesinga (*Gotthold Ephraim Lessing, 1729–1781*), Frīdriha Šillera un Johana Volfganga fon Gētes (*Johann Wolfgang von Goethe, 1749–1832*) lugas. Neskaitāmi pierādījumi par šo un citu autoru darbu iestudēšanu atrodami kolekcijas lugu eksemplāros. Interesanti un vērtīgi ir *Šekspīra dramatisko darbu* (*Shakspeare's dramatische Werke, 1844*) apvienotā 11./12. sējuma pirmajā atvērumā atrastie lugas *Otello* uzvedumu datējumi. Šeit atrodams ziņas par vairākām izrādēm, kas notikušas 1874., 1875., 1878., 1880. un 1882. gadā; katram gadskaitlim iepretim ir

18 Vilhelms Frīdrihs Bergners jun. (*Wilhelm Friedrich Bergner jun., 1837–1907*) bija ievērojams ērģelnieks, diriģents un komponists, rosinājis Rīgas baznīcu ērģeļu remontdarbus un būvniecību, kā arī daudzus gadu desmitus sekmejis un vadījis garīgās mūzikas koncertdzīvi Rīgā (Scheunchen 2002: 33–34).

19 Šī flautista vārds nav minēts nozīmīgākajos Baltijas mūziķu rādītājos, leksikonos un datu bāzēs, tādēļ konkrētais ieraksts ir īpaši vērtīgs.

20 Frīdrihs Štrībe bija mežradznieks Rīgā no 1884. līdz 1908. gadam (Breģe 2001: 186).

personvārdi – galveno lomu atveidotāji. Piemēram, ar 1874. gadu datēts ieraksts “*Mit Fräulein Haffner als Desdemone*” (“Ar Hafneres jaunkundzi Dezdemonas lomā”²¹), vai ar 1880. gadu datētais ieraksts “*Othello (L. Barnay a[ls] G[ast]*”²²), *dieselbes Werk mit Barnay in Mitau*” (“Otello (Bārņajs kā viesmākslinieks), tas pats darbs ar Bārņaju Jelgavā”) (5. attēls). Pārļapojot šo izdevumu tālāk, titullapā redzams sufliera A. Lūkana ieraksts, nākamajā atvērumā seko lomu uzskaitījums ar attiecīgo aktieru uzvārdiem, bet lugas tekstā ir dažādi svītrojumi, papildinājumi, ielīmējumi un piezīmes.

Caurskatot kolekcijā atrodamo lugu autorus, var secināt, ka ļoti plaši pārstāvēti ir vācu, kā arī vācu valodā rakstošie dramaturgi. Viņu vidū ir Roderihs Benedikss (*Roderich Benedix*, 1811–1873), Gustavs fon Mozers (*Gustav von Moser*, 1825–1903), Jūliuss Rozens (*Julius Rosen*, īst. v. Nīkolauss Dufeks (*Nikolaus Duffek*), 1833–1892), Oskars Blūmentāls (*Oscar Blumenthal*, 1852–1917), Ludvigs Fulda (*Ludwig Fulda*, 1862–1939) un Gerharts Hauptmanis.

Arī dramatiskajos sacerējumos, līdzīgi kā nošu krājumā, daudzos lugu eksemplāros atrodamas, visticamāk, režisoru, sufliera un aktieru piezīmes, svītrojumi un papildinājumi – pierādījums tam, ka grāmatas savulaik tikušas izmantotas iestudējumos. Tuvāk apskatot Gustava fon Mozera un viņa līdzautora Oto Girnta (*Otto Girndt*, 1835–1911) kopīgi sarakstītās joku lugas *Ar prieku (Mit Vergnügen*, publicēta Berlīnē, 1884) trīs eksemplārus, iepretim lomu uzskaitījumam atrodami ar zīmuli ierakstīti aktieru uzvārdi Göbel²³, Würzburg²⁴, Butterweck²⁵, Eichberger²⁶ un citi (6. attēls). Pēdējiem diviem nosauktajiem aktieriem cildinošus vārdus veltījis teātra un literatūrzinātnieks Kārlis Pēteris Kundziņš savā grāmatā *Latviešu teātra vēsture*, aprakstot 19. gadsimta 70.–80. gadu situāciju Rīgas Pilsētas teātra dramatiskajā trupā:

“Vislielāko popularitāti nu ieguva izcilākie komēdiju aktieri, īpaši ilggadīgais skatītāju mīlulis Konrāds Buterveks, kas Rīgas teātri strādājis vairāk nekā 30 gadu (1864–1896), un līdzās viņam Augusts Markvorts, Līvija Eihbergere, kas tāpat bija ilggadēji Rīgas trupas locekļi, komēdijas un operetes aktieri.” (Kundziņš 1968: 97)

21 Iespējams, šeit domāta Kristīne Hafnere, kas bija angažēta Rīgas Pilsētas teātrī kā aktrise galvenajām sieviešu lomām (Rudolph 1890: 84).

22 Ludvigs Bārņajs (*Ludwig Barnay*, 1842–1924) – viens no pazīstamākajiem 19. gadsimta otrās puses vācu aktieriem, ar lieliem panākumiem uzstājies Rīgas Pilsētas teātrī 1864./1865. gada sezonā (Rudolph 1890: 12; Kundziņš 1968: 97). Vēlāk – 1880. gadā – Bārņajs atgriezās uz Rīgas teātra skatuves viesizrādēs un acimredzot tieši ar šīm izrādēm ir saistīts konkrētais ieraksts *Otello* izdevumā.

23 Engelharts Gēbels (*Engelhardt Göbel*) bija publikas iemīļots pirmo lomu atveidotājs (1870–1881, arī 1882–1883) (Rudolph 1890: 74).

24 Ludvigs Virburgs (*Ludwig Würzburg*) – vācu aktieris, darbojies vairākos teātros Vācijā un Austrijā, kā arī Rīgas Pilsētas teātrī (1882–1884) (Rudolph 1890: 271).

25 Konrāds Buterveks (*Conrad Butterweck*, 1825–1899) – aktieris, režisors un dziedātājs. Darbojies Rīgā no 1864. līdz 1896. gadam, gūstot lielu popularitāti un atzinību kā komisko lomu atveidotājs (Rudolph 1890: 34; [Anonym] 1899).

26 Līvija Eihbergere (*Livia Eichberger*, 1837–1931) – aktrise un dziedātāja, ilgstoši darbojusies Rīgas Pilsētas teātrī, kur iemantojusi slavu kā izcila komisko lomu atveidotāja, īpaši dziesmuspēlēs un vodevilās (Rudolph 1890: 52; Kutsch, Riemens 1997: 1010).

Īpaši uzskatāmi gan iepriekš pieminētās Mozera un Girnta lugas *Ar prieku*, gan citu dramatisko darbu režijas eksemplāros (*Regie-Buch*) ir tur atstātie skatuves iekārtojuma zīmējumi un piezīmes – tie veikti tukšajā grāmatas atvēruma daļā (7. attēls). 19. gadsimta vidū Eiropā sāka izdot speciālus iesējumus ar režisora piezīmēm paredzētām tukšām lapām.

No līdzšinējās iepazīšanās ar dramatisko darbu vākumu ir skaidrs, ka Rīgā bija iemīļotas un bieži tika iestudētas vācbaltiešu rakstnieka un libretista Augusta fon Kocebū (*August von Kotzebue*, 1761–1819) lugas. Teātra krājumā ir nonākuši vairāki viņa lugu izdevumi vācu valodā, piemēram, *Saules jaunava* (*Die Sonnenjungfrau*, 1791), *Baijārs* (*Bayard*, 1801), *Naida un mīlas atriebība* (*Des Hasses und der Liebe Rache*, 1815), *Hābsburgu Rūdolfs un Bohēmijas karalis Otakars* (*Rudolph von Habsburg und König Ottokar von Böhmen*, 1816) un citas. Dažas vēlāk tika tulkotas un iestudētas arī latviešu teātrī. Piemēram, luga *Vientiesis gadatirgū* (*Der Gimpel auf der Messe*, 1805) tika izrādīta jau 1869. gadā – tā tad latviešu skatuves mākslas rītausmā – Jelgavā ar nosaukumu *Lustīgais nerris uz tirgus plača*; tas bija vācbaltiešu gleznotāja un literāta Johana Heinriha Baumaņa (*Johann Heinrich Baumann*, 1753–1832) veikts lugas lokalizējums latviešu valodā. Interesi raisījusi arī Kocebū luga *Vācu mazpilsētnieki* (*Die deutschen Kleinstädter*, 1802), kas 1876. gadā Lapas Mārtiņa lokalizējumā ar nosaukumu *Malēnieši* tika izrādīta Rīgas Latviešu teātrī (Kundziņš 1968: 347, 350).

Secinājumi

Pēdējo divu gadu laikā apzinātā Rīgas Pilsētas teātra nošu un dramatisko darbu kolekcija ir ļāvusi fiksēt dažādas laikmeta liecības, kas saglabājušās konkrētā krājuma materiālos.

Daudzkārt notis atrodamas piezīmes par izpildījumu (skāruma veidi, cezūras, norādes par dinamisko zīmju, reģistru, konkrētu ērģeļu manuāļu izmantošanu). Ļoti vērtīgi ir arī izrāžu datējumi – dažviet tikai ar gada, bet bieži arī ar precīzu kalendāro dienu datējumu un atskaņojuma vietu. Īpaši bagāti ar piezīmēm ir režisoru un suflieru eksemplāri (*Regie-Buch*, *Souffleur-Buch*). Šeit bieži sastopami mizanscēnu zīmējumi – savā ziņā izrāžu scenogrāfiskie meti –, lomu izpildītāju uzvārdi, rekvizītu un honorāru izmaksu saraksti, kā arī dažādi ielīmējumi, piezīmes un papildinājumi tekstā, kas radušies lugas iestudējuma procesā. Ļoti izteiksmīgi ir dažkārt detalizētie dejas zīmējumi (8. attēls).

Nozīmīgi ir atrastie vairāku mūziķu autogrāfi, eksemplāru piederības personvārdi, viņu vidū teātra koncertmeistars Drekslers²⁷, kapelmeistari Johans Jozefs Šrāmekss²⁸, Frīdrihs Keizers²⁹, Karls Onezorgs un citi mūziķi (9.a–c attēli).

27 Aleksandrs Vilhelms Drekslers (*Alexander Wilhelm Drechsler*, 1830–1889) – vijolnieks, dziedātājs, komponists, pianists, Rīgas Pilsētas teātra koncertmeistars no 1864. līdz 1889. gadam (Rudolph 1890: 48; Koch 2015: 44).

28 Johans Jozefs Šrāmekss (*Johann Josef Schrāmek*, 1814–1864) – vijolnieks, komponists, diriģents, Rīgas Pilsētas teātra kapelmeistars no 1844. līdz 1855. gadam un no 1859. līdz 1862. gadam (Rudolph 1890: 217; Koch 2015: 217).

29 Šī kapelmeistara vārds Rūdolfa un vēlāk Koha leksikonā norādīts kā Fricis Keizers (*Fritz Keiser*, 1848–?) (Rudolph 1890: 115; Koch 2015: 113). Taču vairākās Rīgas Pilsētas teātra afixās, kas attiecas uz iepriekšminētā diriģenta darbības laiku Rīgā (1871–1874), viņa vārds fiksēts kā Frīdrihs Keizers.

Interesanti ir izsekot arī eksemplāros sastopamajiem zīmogiem. Izplatītākie ir, piemēram, "*Stadttheater-Bibliothek Riga*" ("Rīgas Pilsētas teātra bibliotēka"), "*Ständisches Theater Riga*" ("Rīgas Kārtu teātris"), "*Theater-Apparats-Actionaire in Riga*", "*Unterstützungs Casse der Musiker Riga*" ("Rīgas mūziķu pašpalīdzības kase") un "*Eigentum der Bibliothek Stadt-Theater Riga*" ("Rīgas Pilsētas teātra bibliotēkas īpašums"). Vairākos krājumā esošajos izdevumos atrodami latviešu mūzikas veikalū un izdevēju zīmogi: "*P. Neldner, Riga*", "*W. Mellin & Co, Riga*", "*Verlag dramatischer Werke Mellin & Neldner, Riga Buch- und Musikalienhandlung*" ("Dramatisko darbu izdevniecības Mellin & Neldner Rīgas grāmatu un muzikāliju veikals") un "*Müller's Leihbibliothek in Riga an dem Petri-Friedhof*" ("Millera Rīgas maksas bibliotēka pie Pēterbaznīcas kapiem"). Diezgan daudz ir arī zīmogu krievu valodā. Biežāk sastopami ir šādi spiedogi: "*Teatral'nyj komitet*" bol'šoj gil'dii Riga" ("Rīgas Lielās Ģildes teātra komiteja"), "*Glavnago upravleniâ po delam pečati*" ("Galvenā iespieddarbu pārvalde"), "*Gerbovyj sbor "uplačen" Za Pomošnika Pravitelâ del*" ("Ģerboņa nodeva samaksāta lietu vadītāja palīgam") un "*K" predstavleniû dozvoleno, S.-Peterburg*" ("Atļauts iestudēt, Sanktpēterburga"). Piemēram, Kristiana Dītriha Grabes (*Christian Dietrich Grabbe*, 1801–1836) lugas *Joki, satīra, ironija un dziļāka nozīme* (*Scherz, Satire, Ironie und tiefere Bedeutung*, izdota Leipciģā, [1900]) titullapā redzami trīs zīmogi (10. attēls). Jāatzīmē, ka visas iepriekšminētās specifiskās ziņas ir iekļautas eksemplāru bibliogrāfiskajos aprakstos un atrodamas LNB elektroniskajā katalogā.

Ļoti vērtīgi ir iegūtie mūzikas pirmizdevumi, kā arī retumi – skaņdarbi, kas nav atrodami nedz pasaules katalogā (*WorldCat*)³⁰, nedz RISM (*Répertoire International des Sources Musicales*) datubāzē³¹. To skaitā ir Heinriha Dorna (*Heinrich Dorn*, 1804–1892)³² operas *Anglijas karogs* (*Das Banner von England*) partitūra, orķestra balsis un lomu burtnīcas un Karla Onezorga opusa *Zvārgulīšu balets* (*Schellenballet*) partitūra un orķestra balsis. Šie skaņdarbi līdz šim nav publicēti. Paši darbi varētu būt ar lokālu nozīmi, taču nepieciešama rūpīga pētniecība, lai spriestu par skaņdarbu māksliniecisko nozīmi.

Kolekcijas vērtība ir neizmērojami liela. Pirmkārt, nozīmīgs ir tās saturs, jo kolekcija atspoguļo Rīgas Pilsētas teātra žanriskos virzienus un arī specifiskus iestudējuma elementus, tā parāda kopīgās Rīgas un Eiropas muzikālo teātru repertuāra tendences attiecīgajā laika periodā. Otrkārt, svarīgas ir mākslinieku, režisoru, suflieru, mūziķu un aktieru rokrakstos atstātās liecības, kas noved mūs tuvāk vēstures faktiem par teātra uzvedumiem un koncertiem, to iestudējumu īpatnībām, kā arī aktieru un mūziķu līdzdalību tajos. Šī kolekcija paver lielākas iespējas pētīt 18. un 19. gadsimta mūzikas dzīvi Rīģā, teātra darbu interpretācijas un izpildījuma kultūru.

30 *WorldCat* ir pasaulē lielākā bibliogrāfiskā datubāze – katalogs, kurā sīkāk uzskaitītas 15 637 bibliotēku kolekcijas no 107 valstīm.

31 RISM ir starptautiska organizācija, kuras mērķis ir vispusīgi dokumentēt pastāvošos mūzikas vēsturiskos avotus visā pasaulē. RISM katalogā atrodami ap 37 000 skaņdarbu (manuskripti un iespieddarbi) no vairāk nekā 900 bibliotēkām, arhīviem un privātkolekcijām.

32 Heinrihs Dorns darbojies Rīģā no 1832. līdz 1843. gadam, bijis Rīģas Pilsētas teātra kapelmeistars (Rudolph 1890: 46–47; Koch 2015: 43, 44).

BIBLIOGRĀFIJA

AVOTI

Latvijas Nacionālā bibliotēka (LNB). Rīgas Pilsētas teātra krājums:

Notis rokrakstā

[Anonym] (o. J.). *Das Gewitter*. NRt/308.

Bach, Johann Sebastian (o. J.). *Was mein Gott will, das g'scheh allzeit*. NRt/211.

Bourgeois, Émile (o. J.). *La véritable Manola*. NRt/205.

Knöfler, Max (o. J.). *Excelsior mousseux*. NRt/190.

Partitur für Bühnenmusik Nr. 2 (o. J.). NRt/270.

Rossini, Gioachino (o. J.). *Die diebische Elster*. NRt/51.

Zwanzig Bühnenmusiken (o. J.). NRt/187.

Nošizdevumi

Auber, Daniel-François-Esprit ([1824?]). *Léocadie*. Paris: I. Pleyel & Fils ainé. NRt/6.

Auber, Daniel-François-Esprit (1847). *Haydée, ou le secret*. Paris: chez E. Troupenas & Cie. NRt/22.

Haydn, Joseph (1800). *Die Schoepfung*. Vienna: [Selbstverlag]. NRt/4.

Mozart, Wolfgang Amadeus ([1901]). *Grosse Messe in c-Moll*. Leipzig: Breitkopf & Härtel. NRt/188.

Lugu vēsturiskie izdevumi

Benedix, Roderich (1884). *Mit Vergnügen*. Berlin: Theater-Agentur von Felix Bloch. NRt/748.

Grabbe, Christian Dietrich (o. J.). *Scherz, Satire, Ironie und tiefere Bedeutung*. Leipzig: Druck und Verlag von Philipp Reclam jun. NRt/1589.

Klerr, Johann Baptist (ca. 1870). *Der kleine Josi*. [Wien]: [Ungár-Szentmiklósy]. NRt/158.

Shakespeare, William (1843/1844). *Shakespeare's dramatische Werke*. Berlin: Druck und Verlag von G. Reimer. NRt/709.

LITERATŪRA

[Anonym] (1899). [Nekrolog]. *Libausche Zeitung*, 15.(27.)01., Nr. 11, 2.

Breġe, Ilona (1997). *Teātris senajā Rīgā*. Rīga: Zinātne.

Breġe, Ilona (2001). *Cittautu mūziķi Latvijā 1401–1939. Leksikons*. Rīga: Zinātne.

Čeže, Mikus (2006). Rīgas pilsētas teātra kolekcijas vēsture. *Mūzikas akadēmijas raksti, II*. Sast. Baiba Jaunslaviete. Rīga: JVLMA, 6–13.

Frühau, Tina (2013). *German-Jewish Organ music. An Anthology of Works from the 1820s to the 1960s*. Middleton, Wisconsin: A-R Editions.

Goltz, Maren (2009). Die Praxis der Bühnen- und Zwischenaktmusik bei den Theateraufführungen der "Meininger" während der Regierungszeit Herzog Georgs II. von Sachsen-Meiningen (1866–1914). *Theater und 19. Jahrhundert* (Schriften 2 der Hochschule für Musik und Theater "Felix Mendelssohn Bartholdy" Leipzig). Hrsg. von Petra Stuber und Ulrich Beck. Hildesheim: Georg Olms Verlag, 73–93.

Jaunslaviete, Baiba (2019). 18. gadsimta nogales (1782–1800) koncertdzīve Rīgā *Theaterzettel* kolekcijas liecībās. *Mūzikas akadēmijas raksti, XVI*. Sast. Lolita Fūrmane. Rīga: JVLMA, 135–158.

Jürgensen, Knud Arne (2004). Lumbye, Hans Christian. *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, hrsg. von Ludwig Finscher. Personenteil, Band 11. Kassel: Bärenreiter; Stuttgart, Weimar: Metzler, 605–606.

Koch, Klaus Peter (2015). *Deutsche Musiker in Lettland einschließlich dem südlichen Livland*. <https://ul.qucosa.de/api/qucosa%3A16176/attachment/ATT-2/> (skatīts 21.09.2021.).

Kundziņš, Kārlis (1968). *Latviešu teātra vēsture*. 1. daļa. Rīga: Liesma.

Kutsch, Karl J., und Leo Riemens (1997). Eichberger, Livia. *Großes Sängerlexikon*, hrsg. von K. J. Kutsch und L. Riemens unter Mirwirkung von Hansjörg Rost. Dritte erweiterte Auflage, Band 2. Bern und München: K. G. Saur, 1010.

Lindenberga, Vita (1997). Rīgas Pilsētas teātris teātra programmu krājuma gaismā (1782–1814). *Gadsimtu skaņulokā*. (Autoru kolektīvs: Vita Lindenberga, Jānis Torgāns un Lolita Fūrmane). Rīga: Zinātne, 48–60.

Purtov, Feliks (2006). Vančura [...]. *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, hrsg. von Ludwig Finscher. Personenteil, Band 16. Kassel: Bärenreiter; Stuttgart, Weimar: Metzler, 1309–1310.

[Rausch, Alexander] (2006). Strebing, Familie. *Oesterreichisches Musiklexikon*, hrsg. von Rudolf Flotzinger. Band 5. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2333–2334.

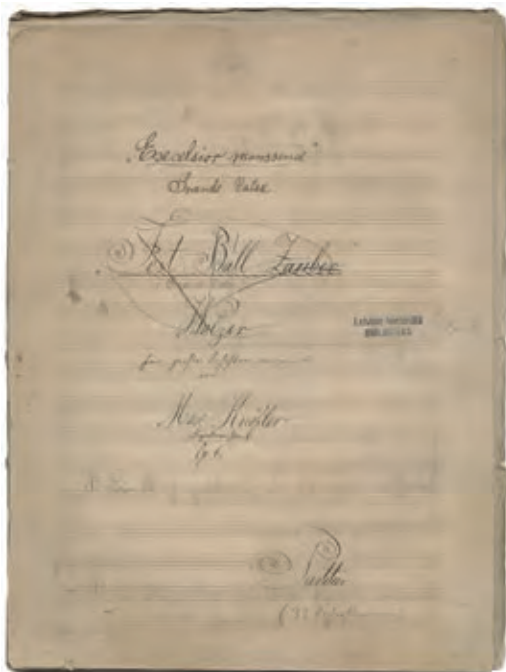
Rudolph, Moritz (1890). *Rigaer Theater- und Tonkünstler-Lexikon nebst Geschichte des Rigaer Theaters und der Musikalischen Gesellschaft*. Riga: Kommissions-Verlag von N. Kymmel.

Scheunchen, Helmut (2002). *Lexikon deutschbaltischer Musik*. Hrsg. von der Georg-Dehio-Gesellschaft. Wedemark-Elze: Harro v. Hirschheydt.

ATTĒLI

1. attēls. Johana Baptista Klerra komiskās dziesmuspēles *Mazais Josi* (*Der kleine Josi*) libreta izdevuma (Vīne, ap 1870) titullapas atvērums. – LNB, NRt/158.

2. attēls. Maksa Kneflera opusa *Dzirkstošais vīns* (*Excelsior mousseux*) partitūras rokraksta titullapa. – LNB, NRt/190.

DIE SCHOEPFUNG

Ein
Oratorium

In Musik gesetzt

von

JOSEPH HAYDN

*Doctor der Tonkunst, der k. k. böhm. Scherzopern-Compagnie der
Musik Mitglied, eine Kapellmeister in würtlichen Diensten
seiner Durchlaucht des Herrn Fürsten von Esterhazy.*

THE CREATION

An
Oratorio

Composed

by

JOSEPH HAYDN

*Doctor of Music, and Member of the royal Society of
Music in Sweden, in actual Service of his highness
the Prince of Esterhazy*

Vienna

1800.

Horn I. 7

in C. Nº 17. Benedictus.

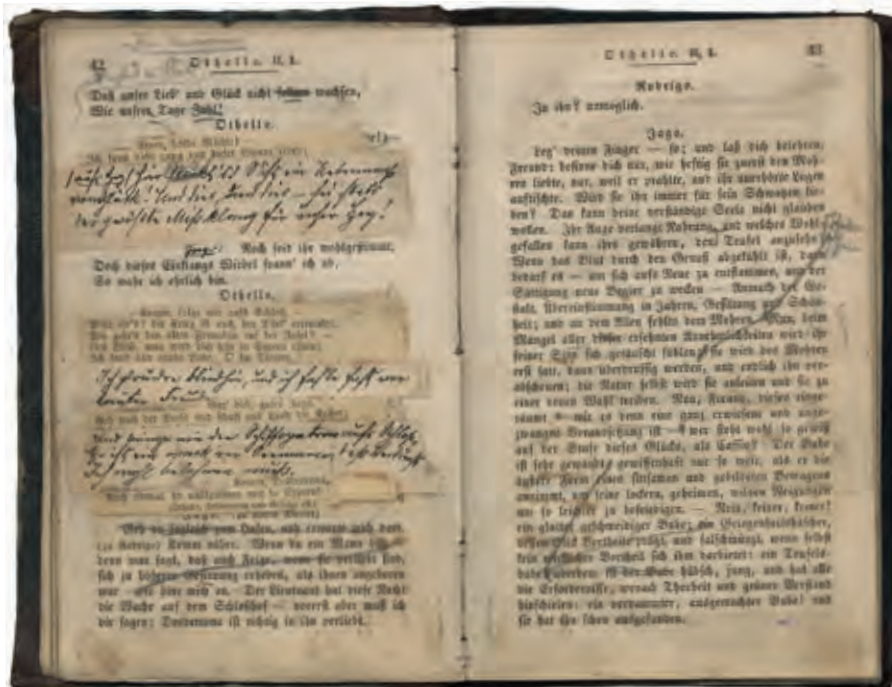
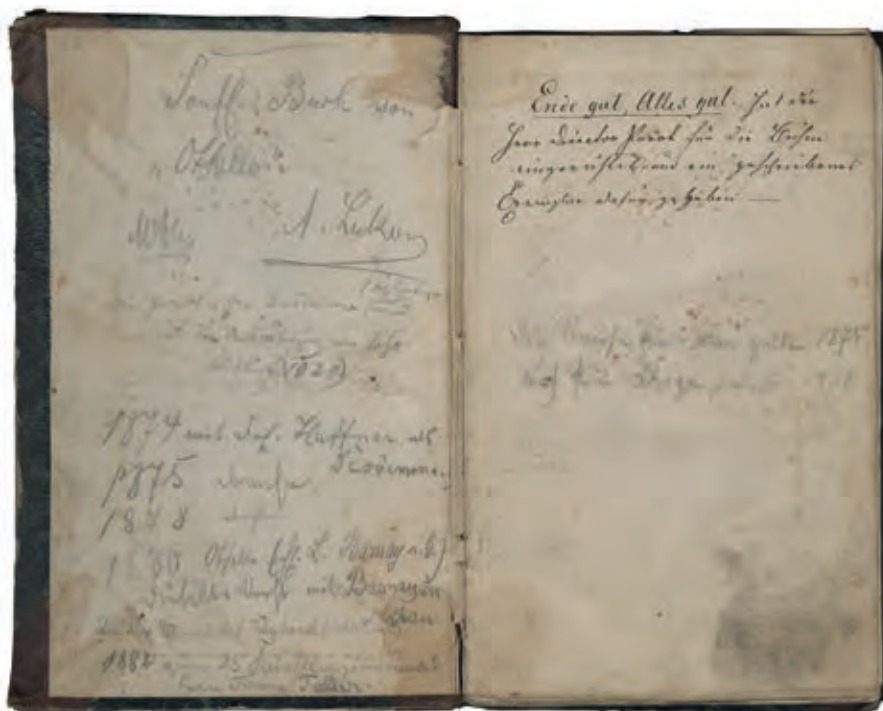
Allegro comodo.

in C. Nº 18. Agnus Dei.

Andante moderato.

Orch. B. 1901/101

4. attēls. Volfganga Amadeja Mocarta Lielās mesas *c moll* izdevuma (Leipciga, [1901]) 1. mežraga partijas fragments ar mežradnieka Fridriha Štrībes (*Striebe*) ierakstu. Tajā norādīts, ka mesa atskaņota 1903. gada 4. aprīlī, Lielajā Piektdienā. – LNB, NRT/188.

42

5. attēls. Viljama Šekspīra traģēdija *Otello* ar piezīmēm un teksta korekcijām Rīgas Pilsētas teātra iestudējumā. Šekspīra dramatisko darbu (*Shakespeare's dramatische Werke*) apvienotā 11./12. sējuma (Berlīne, 1844) izdevums. – LNB, NRt/709.

Pirmais atvērums: lapas augšpusē sufliera A. Lūkana autogrāfs un ieraksti par Dezdemonas un Otello lomas tēlotājiem (1874–1882).

Otrais atvērums: skats no lugas 2. cēliena.

Meisener Porzellan

Gavotte der Zwiebelmuster

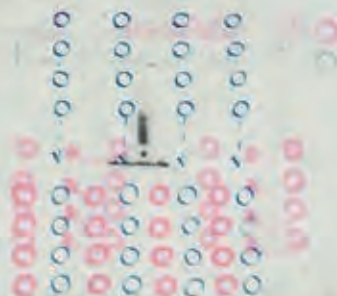
Schäfer und Schäferinnen Kinder

16 Mädchen → 16
16 Jungen mit Schäferstäben

I

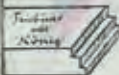
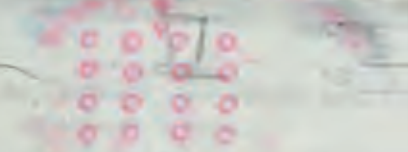

Mädchen auf jeder Seite paarweise 6 herauslaufen, dann Wendung mit Gesicht zum Zuschauer. So in 4 Reihen je zu 4 vorlaufen

Vorgekommen gibt Junge dem Mäd. die Hand (rechts) Junge und Mäd. chen mit 2 Tempo Oberkörper vor 3te 4te wieder hoch, dies 2 mal dann Wendung gegen den König.

44

Während die Mädchen vorlaufen, stellen sich die Jungen rückwärts in 4 Reihen je zu 4 an Schäferstäbe auf der linken Schulter und bleiben ruhig stehen.

2 mal dort Verbeugung, dann wieder in 2 Reihen paarweise gegenseitig rechte Hand geben und rechten Fuß vor.

II a

Mädchen vorne mit 2 Tempo Oberkörper vorbeugen 3te 4te wieder heben, dann eine Tour am Platz. Diese Figur 2 mal beim 3te mal nur Verbeugung. - Während dieses 3te males kommen die Jungen zu Schäferstäbe auf linker Schulter.

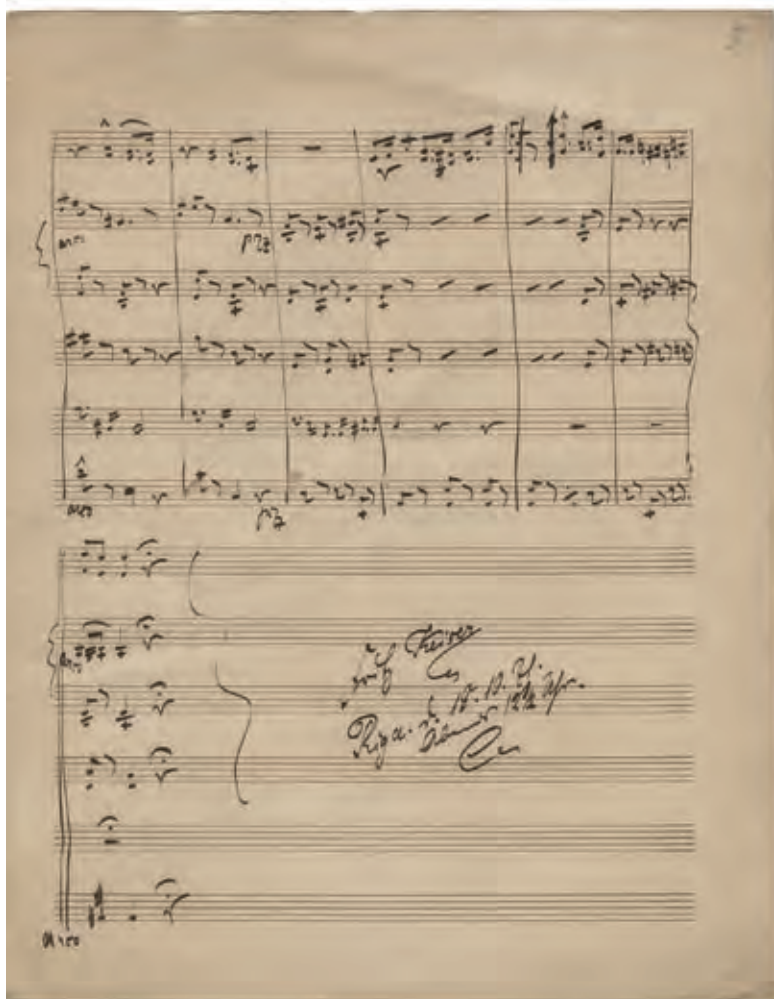
Mit 2 schnellen Polkaschritten paarweise am Platz eine Tour. - dann mit 2 Polkaschritten paarweise kreuzweise.

8. attēls. Zilā porcelāna gavotte (Gavotte der Zwiebelmuster) no uzveduma par Meisenes porcelānu. Dejas zīmējums. Rozā krāsā atzīmētas 16 meitenes ar vēdekļiem, bet zilā krāsā – 16 jaunekļi ar aitugana spiekjiem. – LNB, RX, A 422, 93.

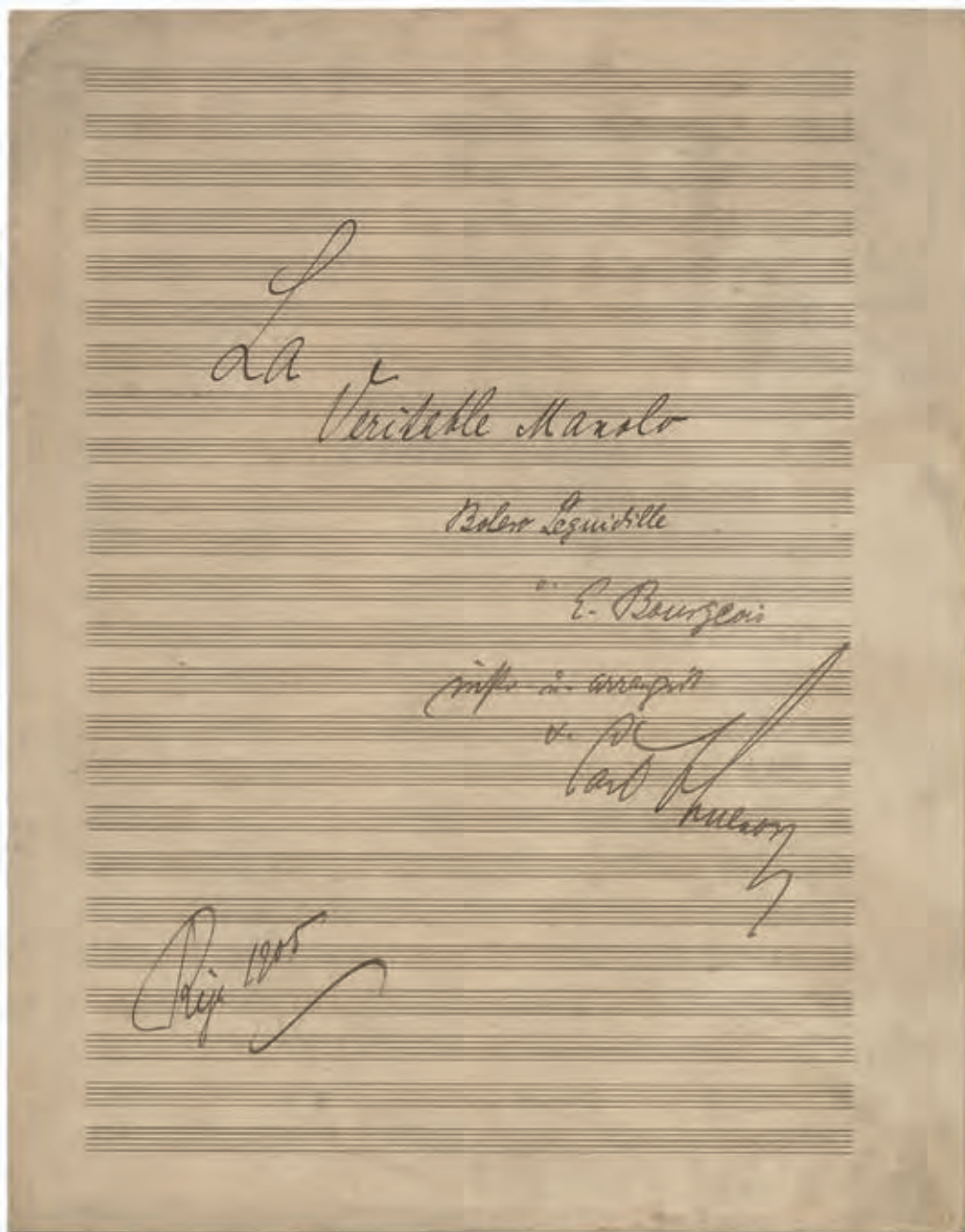
9.a-c attēli. Trīs autogrāfi

9.a: Teātra kapelmeistara Johana Jozefa Šrāmeķa (*Schrämek*) autogrāfs Daniela Fransuā Esprī Obēra operas *Haidē, jeb Noslēpums* (*Haydée, ou Le secret*) partitūrā. Ieraksts par operas pirmizrādi Rīgā 1848. gada 20. novembrī. – LNB, NRt/22.

9.b: Teātra kapelmeistara Frīdriha (Friča) Keizera (*Keiser*) ieraksts ar autogrāfu viņa komponētajā partitūrā – mūzika krievu rakstnieka Aleksandra Ostrovska lugai *Negaiss* (*Das Gewitter*). Ieraksts vēsta: "Fritz. Keiser. Riga. d[en] 18.10.71 Abends 12½ Uhr" ("Fricis Keizers. Rīga, 18.10.71., 00.30 vakarā"). Spriežot pēc saglabājušās afišas, uzveduma pirmizrāde notika 1871. gada 20. oktobrī (LUAB RRGN, R. 9.119). Tādēļ konkrēto autogrāfu var saistīt ar iestudējuma ģenerālmēģinājumu, kas beidzies pēc pusnakts. – LNB, NRt/308.

Titullapa: Teātra kapelmeistara Karla Onezorga (*Ohnesorg*) autogrāfs. Uz titullapas rakstīts: “*La véritable Manolo: Bolero Seguidille v[on] E. Bourgeois, instr[umentiert] u[nd] arrangirt v[on] Carl Ohnesorg. Riga 1905*” (“E. Buržuā *Īstā Manola*: Bolero segidilja, instrumentējis un aranžējis Karls Onezorgs. Riga 1905”).

Bolero

Andante

Chopin

Flute
Clarinet
Violin I
Violin II
Viola
Cello
Double Bass
Piano

a b c d e f g

Bolero partitūras fragments. Lapaš augšpusē Karla Onezorga autogrāfs.

981643

NRT

344

Scherz, Satire
Ironie und tiefere Bedeutung.

Нелки

Ein Lustspiel in drei Aufzügen

4379

Christian Dietrich Grabbe.

Гербовый сборъ уплаченъ
за Помощника Правителя Дѣлъ

По представлению дозволено

С. Петербурга, 12. Июля 1909

Визирь

Leipzig.

Druck und Verlag von Philipp Reclam jun.

10. attēls. Kristiana Dītriha Grabes (Grabbe) lugas Joki, satīra, ironija un dziļāka nozīme (Scherz, Satire, Ironie und tiefere Bedeutung, Leipziga, b. g.) titullapa ar Krievijas impērijas zīmogiem cenzora izdotās uzveduma atļaujas apstiprināšanai. – LNB, NRT/1589.